

prikazi–recenzije

Book Reviews – Critiques

Antonino Franco, *Marie–Dominique Chenu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2016, 147 str.

Autor knjige Antonino Franco, istraživač na Institutu za religijske znanosti u Acirealaeu (Sicilija) i predavač fundamentalne teologije na Sicilijanskom teološkom učilištu, pokušao je predočiti u studiji kratki prikaz ideja Marie–Dominiquea Chenua OP (1895.–1990.). Autor je osobno poznao Chenua te je uz navedenu studiju napisao druge studije u kojima se bavi teološkim doprinosom Chenua.

Studija je podijeljena u dva dijela, u kojima autor nastoji opisati razvoj teološke misli u kontekstu vremena i prilika u kojima se Chenu nalazio. U prvom dijelu studije opisuje razvojni put jedne teologije u osam poglavlja. Kroz poglavlja se opisuju određeni dijelovi života, počevši s izobrazbom na Papinskom učilištu Angelicum u Rimu i uvjetima koji su uvjetovali razvoj „prvog Chenua“. Chenujev povratak sa studija, u teološku školu Le Saulchoir utjecao je na obnovu teologije, plodno razdoblje za školu kada se teolozi bave ne–dualističkim odnosom između naravi i milosti tražeći u događajima mogućnost otvaranja milosti. Zbog drugačijeg pristupa teologiji u studiji *Una scuola di teologia* Chenu je morao 1938. potpisati deset teza, a četiri godine kasnije Sveti Oficij studiju je stavio na *Index librorum prohibitorum*. Chenu se sljedećih godina prije Koncila bavio uključivanjem u radničke

sredine, držao je tečajeve na Sorbonni i pisao članke.

U poglavlju *Priprema i prvi koraci Koncila* autor napominje važnost misli Chenueva nastojanja da koncilaska Crkva oslobodi Božju riječ onih povijesno–kulturnih naslaga koje su ju učinile previše vezanom za povijesne prilike iz prošlosti, stavljale izvan sadašnje povijesti, oduzimajući joj tako da dade ploda u životu ljudi. Važan Chenujev doprinos na Koncilu za konstituciju *Gaudium et spes* vidi se iz činjenice da je oslobodio kršćansko poimanje čovjeka od svakog oblika angelizma, smještajući ga u povijest. U postkoncilskim godinama u središtu teoloških istraživanja nalaze se dva pojma: ortodoksija i ortopraksija. Tvrdeći da život kršćanske zajednice, kroz svjedočenje evanđelja u povijesti (ortopraksija), postaje također mjesto teoloških razumijevanja (ortodoksija), prostor u kojem se riječ uvijek iznova razumijeva.

U drugom dijelu knjige predstavljen je Chenujev članak *Postition de la theologie* u tri tematske cjeline: *Teološka znanost*, *Konstrukcija teologije* i *Teologalni red*. U teološkoj znanosti vjera često trpi od znanosti, jer znanost polazi od pretpostavka koje su dokazane, a Chenu smatra da vjera znači pristanak na određeno svjedočenje o nekom odsutnom objektu. Konstrukcija teologije prema Chenuu označena je u riječima „dan“ i „konstruiran“. U riječi „dan“ označeno je sve što nadilazi ljudske mogućnosti, nauk koji čovjek prima izvana i biva upisan u samu čovjekovu narav. Dok konstruiranost označava živu inkorporaciju svjetla u vjere u racionalne strukture, kao u divna djela duha. Poglavlje *Teologalni red* autor je podijelio u dva manja podpoglavlja: *Lažne kategorije* i *Teologalni humanizam*. U lažne kategorije spada teologija koja nema objektivni ili psihološki temelj, postaje intelektualna igra, napose neumjesna u Božjoj prisut-

nosti. Teologalni humanizam tvrdi da je teologija znanost o Bogu.

„Dva Chenua?“ Iako imamo starog medijevalistu i „mladog“ Chenua angažiranog oko najosjetljivijih pitanja u Crkvi i svijetu, zapravo se događa da je riječ o jednom teološkom putu koji se izgrađivao i nadopunjavao kroz dva različita dijela života. Smatram da upravo „jedan Chenu“ ima za ponuditi veliko blago u proučavanju teologije 20. stoljeća i biti putokaz za nova teološka istraživanja.

Ivan Božić

Walter Kasper, *Martin Luther. Ekumenska perspektiva*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2017, 90 str.

Kardinal Walter Kasper, profesor dogmatike, bio je predsjednik Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana i Komisije za vjerske odnose sa židovstvom te član Kongregacije za nauku vjere i Kongregacije za istočne Crkve. Glavni je autor prvog sveska Katoličkog katekizma za odrasle i glavni izdavač trećeg izdanja *Leksikona za teologiju i Crkvu*. U svojem prvom nagovoru uz molitvu *Andeo Gospodnji* papa Franjo za čitanje je preporučio Kasperovu knjigu *Milosrde: Temeljni pojam evanđelja — ključ kršćanskog života*.

Knjiga *Martin Luther: Ekumenska perspektiva* temelji se na predavanjima koje je kardinal Kasper održao 18. siječnja 2016. godine na Humboldtovu sveučilištu u Berlinu. Za Lutherove tekstove u pravilu je korišteno Weimarsko izdanje (WA): *D. Martin Luther Werke*, 120 svezaka, Weimar, 1883.–2009.

Nakon uvoda *Mnoge slike o Lutheru i nepoznati Luther* naći ćemo sljedeća poglavlja: *Prijelazno doba propadanja i novog zamaha; Lutherova težnja: evanđeoska obnova kršćanstva; Nastanak i kraj konfesionalnog razdoblja; Luther*

i duh novog vijeka; Ekumensko razdoblje kao ponovno otkrivanje katoliciteta; Ekumenska aktualnost Martina Lutthera; Ekumenizam milosrda — pogled u budućnost.

Prošlo je 500 godina od početka reformacije. Od tada pa do danas nastale su mnoge slike o Lutheru: Luther kao reformator, Luther kao borac za razum i slobodu itd. Autor ističe kako sam Luther nije bio ekumenist, što bi mnogima danas moglo zvučati iznenađujuće.

Važno je imati u vidu vrijeme u kojem je Luther živio, bio je to kraj srednjeg vijeka. U Crkvi bijahu prisutni mnogi problemi; papinstvo je trpjelo zbog zapadnog raskola, a teologija puna je nejasnoća. Također, otkriven je novi svijet: Amerika. Kardinal Kasper govori kako je u Crkvi tog vremena postojala reformacija i prije Lutthera.

Lutherov egzistencijalni problem bijaše kako zadobiti Božje milosrde. Autor smatra da je iza 95 teza o oprostumu stajala Lutherova katolička čežnja. Teze nisu bile zamišljene kao početna točka odvajanja od Crkve, nego kao poziv na akademsku raspravu.

Kardinal Kasper objašnjava kako je Luther u želji za obnovom Crkve postao reformator. Tadašnjeg papu smatrao je Antikristom, i to iz više razloga. Nadalje, Luther je odbacio sakramentalni poredak katoličke Crkve, a svoju je reformu Luther predao u ruke plemstva.

Je li govor o Lutheru kao začetniku duhovne slobode i stjegonoši novog vijeka valjan? Humanizam koji je bio aktualan u doba reformacije zasigurno bijaše šokiran Lutherovom izjavom da je čovjek jahaća životinja koju jaše ili Bog ili davao. Kardinal Kasper uvjeren je kako reformacija u Crkvi 16. stoljeća nije reakcija na Lutthera, nego proces koji je započeo prije njega.

Razdvojenost između protestanata i katolika pokušava popraviti ekumenizam. Autor smatra kako je u tom pro-

cesu bitno razumjeti što znači riječ *katolički*. Prema njegovu mišljenju valja se držati onog što je tvrdio Ignacije Antiohijski: da je katoličko ono gdje je Krist.

Ekumenizam mora biti dijalog, i to stvarni dijalog ljudi koji imaju svoje stajalište, ali su spremni poslušati druge, ističe autor. Odlična polazna točka za dijalog upravo su Lutherovi stavovi o milosrđu i Gospodnjoj večeri.

Na kraju valja istaknuti kako je knjiga iznimno čitka. Kardinal Kasper uistinu ima izvrstan stil pisanja. Jasno izražava svoje mišljenje i potkrepljuje ga argumentima. Ako bolje želite shvatiti ekumenizam, ova knjiga će vam u tome svakako pomoći.

Matija Rusan

Ivica Raguž, *Epimeteje*. Đakovo: Panni, 2016, 143 str.

Prometej se usudio usprotiviti bogovima te ljudima donijeti vatru dajući im tako neovisnost, samostalnost u djelovanju i mišljenju. *Prometheus* dolazi od starogrčkog $\pi\rho + \mu\alpha\nu\theta\alpha\nu\omega$ što znači: ispred misliti, unaprijed učiti. Autor je ovim djelom htio napraviti nešto suprotno, učiti gledajući na prošlo, *epimetheus*. Epimetej, Prometejev brat, koji nad učinjenim razmišlja. Vlč. Raguž u ovom djelu predstavlja 32 epimeteje, koje su izlazile u časopisu *Svjetla riječi* od 2013. do 2016. te su u ovom djelu sabrane. Autor naglašava kako smo i u životu i u Crkvi često previše Prometeji, a premalo Epimeteji »previše revolucionari a premalo primatelji«. Kao prvu epimeteju u uvodnoj riječi razmišlja o egzistencijalizmu dogmi, jer dogma čuva da vjera ostane vjera. »Dogma stavlja pred čovjeka božansko preobilje Isusa Krista koje nadilazi svaku pojedinačnu egzistenciju te upravo na taj obvezujući način goni da izide iz sebe, da bude onkraj sebe u odnosu prema Bogu [...]

Dogma zapravo izvire iz ljubavi, jer ljubav zahtijeva dogmu.« Jer je drugi „dogma“ za mene: on je nesvediv i veći od moje egzistencije. Drugi traži moj napor izlaska iz sebe. Koliko se više to može odnositi na Boga koji je Ljubav.

Epimeteje obuhvaćaju najrazličitije teme, počevši od *O Humanosti, o muškarcu i ženi*, gdje povezuje humanost i milosrđe, koje se najkonkretnije ostvaruje u odnosu muškarca i žene. U epimeteji *Zašto sam ja Katolik?* odgovara na pitanje što to znači biti „sveobuhvatan“ kao što je to Crkva katolička. *Parezija* govori o vrijednosti govorenja istine „šta košta da košta“. U epimeteji *Džentlmen* karakterizira se kakav je to muškarac džentlmen. Epimeteja *Mačak Sivko* raspravlja o kućnim ljubimcima te kako se razlikuju od životinja kojima je dopušteno biti ono što zaista jesu. Epimeteja *Protiv snobizma i kružoka* nadahnjuje ne traganje pripadanja jednomu ili svim kružocima, nego Istini. U poglavlju *Jedno drugom 'protuotrov'* autor govori o komplementarnosti muškarca i žene.

Epimeteja *O milosrđu* ističe da je Božje milosrđe pravi i najsnažniji poziv na pokoru i obraćenje nas samih. Epimeteja *O prijateljskom razgovoru* ističe važnost prijateljstva kao suradosti, a ne samo supatnje. U *O kockanju* uspoređuje kockanje i rad koji muškarca čini pravim muškarcem. Epimeteja *O autoritetu* govori o lošem autoritetu koji pod vidom prisnosti vrši samovolju, umjesto „zastupstva“. U *Flâneur* tuguje za starijim šetačima, kakav je autorov otac bio, koje je zamijenio menadžer današnjeg doba. *Mudrost i grubost* oslikava lik Klare, autorove majke, govoreći o vrlinama Božje mudrosti i grubosti žive istine. *Marijanska duša* Pokazuje Mariju kao uzor kontemplacije i ljubavi koja rada pravom čistoćom i djevičanstvom. U epimeteji *O jednostavnosti* govori autor kao o vrlini koja dokida sebeljublje u predanju. *Vjera kao 'egzodus'* — Bog je

vjeran Bog, blizak svojemu narodu, zato i zahtjevan i ljutit kad ga narod koji je stupio u brak s Njim odbacuje. U *Credo quia absurdum est* ističe kako je utjelovljeni Bog nezgodan, nezgrapan, preblizak — apsurdan i zato treba vjera. **Šabat** predstavlja dan Gospodnji kao dan obrezanja vremena, dan sinovstva, dan društvene jednakosti i zajedništva. Autor u epimeteji *O spavanju* pita koja je vrijednost spavanja u današnjem društvu, te nedostatak sna povezuje s nedostatkom slobode. U *O nogometu* vidljivo je autorovo oduševljenje sportom, a osobito nogometom. Epimeteja *Religija bezobrazluka* opisuje židovstvo kao religiju koja pristupa tradiciji i Bogu s nekakvim nepoštivajućim poštovanjem, određenim bezobrazlukom kojeg kršćani mogu učiti. *Apologija mržnje* poziva na biblijsku mržnju, koja ne može podnijeti kompromis sa zlom. *Rezonantnost i bol u ledima* ističe kulturu rezonantnosti nasuprot kulture ubrzanosti. U epimeteji *Papa Franjo i ignacijanska duhovnost* gleda papu kao isusovca te u tom kontekstu uspoređuje dvije duhovnosti koje se nalaze često u suprotnim krajevima — augustinsku i ignacijevsku. *O dvjema vrstama lažnih vjernika* — predstavlja misli o prereligioznim vjernicima misliocima, te o onima koji nikad ne govore o Kristu. *Kraj sveučilišta?* pita ako je moderno biti profesor zbog moći i položaja u društvu, te ako se kao u bolonjskoj reformi naglasak miče s dubine znanja u skupljanje bodova, nije li to kraj sveučilišta. Autor u poglavlju *Ili trijumfator ili luzer* stavlja u kontrast logiku kandidiranja „u ovom svijetu“ nasuprot dodijele službama u Crkvi. *Heiddegerov i kršćanski antihumanizam* reflektira Heiddegerov stav da u stavljanju čovjeka u središte čovjek je kroz vjekove zaboravio na Bitak. U epimeteji *O bezazlenoj i strašnoj djeci* komentira knjigu njemačkog filozofa Sloterdijka *Strašna djeca novovjekovlja*. Poglavlje

Imam li vremena? komentira otuđenje čovjeka kroz pet točaka koje ima dva uzroka: kapitalističko natjecanje i obećanje vječnosti. U poglavlju *O ugledu i luksuzu* istaknuto je sebeljublje u težnji za uglednim i luksuznim stvarima, te je nasuprot tomu stavljeno mrtvljenje ega, uživanje lijepog bez posjedovanja, kontemplacija, liturgija, u služenju Bogu i ljudima. U posljednjem poglavlju *Oči u oči* autor stavlja pred čitatelja poziv Boga koji ne želi bit gledan kao na televiziji, nego želi susret oči u oči s vjernikom u „duhu i istini“.

Autor pristupa tim temama razumljivim rječnikom iskreno i osobno, donoseći crtice iz vlastitog života, te je knjiga poticaj na duboko razmišljanje, razmatranje i susret s Bogom Isusom Kristom.

Ivan Sigmund